

EVLİLİĞİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ AÇISINDAN HZ. PEYGAMBERİN SÜNNETİNDEN GENEL İLKELER¹

Doç. Dr. Hatice DÜLBER²

ÖZET

Aile toplumu oluşturan en küçük birimlerinden olması hasebiyle ailenin mutlu ve huzurlu olması, toplumların da mutlu ve huzurlu olması anlamına gelmektedir. Günümüzde ailede eşler arasında mutsuzluk ve huzursuzluk artmış bunun sonucunda eşler arasında boşanmayla sonuçlanan bölünmeler çoğalmıştır. Müslüman ailelerde her geçen gün boşanma sayılarının artması, ailenin zarar görmesine sebep olan önemli problemlerden biri olarak görülmektedir. Günden güne artan bu problem Müslümanların Hz. Muhammed'in evliliği sürdürme konusundaki sünnetini bilmediklerini açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Hz. Muhammed'in de evlilik hayatında zaman zaman problemler çıkabilmiştir. Bu problemlerde göstermiş olduğu tutum ve davranışlar Müslümanlar için örnek teşkil etmektedir. Hz. Muhammed'in eşlerinin aile hayatının devamı için üzerine düşen sorumlulukları neler olduğu tebliğın konuları arasındadır. Aynı zamanda Hz. Muhammed'in boşanmayı engelleyici aldığı tedbirlerin tespit edilmesi ve bu konuda genel kuralların ortaya çıkarılarak günümüz Müslümanlarının problemine çözüm önerileri ortaya koymayı da hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Aile, Hz. Muhammed, Sünnet, Boşanma, İlkeler.

GENERAL PRINCIPLES FROM THE SUNNAH OF THE PROPHET FOR THE SUSTAINABILITY OF MARRIAGE

Assoc. Prof. Dr. Hatice DULBER

ABSTRACT

Since the family is one of the smallest units that make up the society, it means that the family is happy and peaceful, and the societies are happy and peaceful. Today, unhappiness and restlessness among spouses in the family have increased, and as a result, divisions between spouses resulting in divorce have increased. The increase in the number of divorces in Muslim families is seen as one of the important problems that cause damage to the family. This problem, which is increasing day by day, makes it clear that Muslims do not know the Sunnah of the Prophet Muhammad regarding the maintenance of marriage. Problems may arise from time to time in the marital life of the Prophet. His attitudes and behaviors in these problems set an example for Muslims. The responsibilities of the wives of the Prophet Muhammad for the continuation of family life are among the subjects of the communiqué. At the same time, it aims to determine the measures taken by the Prophet Muhammad to prevent divorce and to reveal the general rules in this regard and to offer solutions to the problem of today's Muslims.

Keywords: Family, the Prophet Muhammad, Sunnah, Divorce, Principles.

¹ Bu makale 25-27 Mayıs 2024 tarihlerinde İsviçre-Bern'de düzenlenen ASEAD 13. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumun'da sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

² Kırşehir Ahi Evran Ün., İslami İlimler Fak., ORCID ID: 0000-0003-2449-9187, haticedulber@ahievran.edu.tr
Araştırma Makalesi/Research Article, Geliş Tarihi/Received: 06/06/2024–Kabul Tarihi/Accepted: 30/07/2024

GİRİŞ

İnsanların mutlu ve huzurlu bir şekilde yaşayabilmeleri için toplumun temeli olan ailenin güçlü ve sağlam zeminde inşa edilmesi gerekmektedir. Bu temelde problem olduğunda insanların mutlu ve huzurlu yaşaması mümkün görünmemektedir. Günümüzde de aileyi çeşitli yönlerden sarsan boşanma probleminin günden güne hızla yayıldığı görülmektedir. Her ne kadar boşanma eşleri ilgilendiren bir olay gibi görünse de aslında çocuklar ve kişilerin yakın çevresini maddi ve manevi olarak etkileyen komplike bir yapıya sahiptir. Bu nedenle hadis kitaplarında yer alan talak bölümleri bu konudaki çeşitli hükümleri içeren rivayetleri kapsamaktadır. Bu çalışmada bu kurallardan bahsedilmeyecek ancak Allah'ın en sevimsiz helal olarak gördüğü boşanma (Ebû Dâvûd, 1992: "Talâk" 3) olmadan Hz. Peygamber'in aldığı tedbirler belirlenmeye çalışılacaktır. Nasıl ki depreme karşı evlerimizi güçlendirmek için gerekli tedbirleri almamız gerekiyorsa manevi yönden aileyi şiddetli bir şekilde sarsan boşanma problemi ne karşı da tedbirlerin alınması kaçınılmazdır. Aksi takdirde bu durum maddi-manevi olarak aileyi etkileyecek ve toplumu etkileyen birçok sorunun çıkmasına yol açacaktır. Kendi yaşadığı dönemde bu problemin farkında olan Hz. Peygamber sahabeyi bu konuda uyarı, çeşitli yöntem ve tekniklerle bu problemi iyileştirmeye çalışmıştır. Müslümanlara en güzel örnek olarak sunulan Hz. Muhammed'in sünnetinin bizim toplumumuzda meydana gelen problemlere çözümler getirebileceği amacıyla Hz. Peygamber'in sünnetinden tespit etmeye çalıştığımız başlıklar Hz. Muhammed'in hayatından çeşitli rivayetlerle açıklanmıştır. Günümüzde bu konuyla ilgili çalışmalar yapılmaktadır. Yapılan çalışmalar evlilikte problem olan bazı meselelerden biri ele alınmaktadır. Sadakât konusuyla ilgili, Örneğin Kadir Demirtaş'ın "*Sadakât Felsefesi Açısından Ailede Sadakat*" adlı çalışması, şiddetle ilgili Nuri Tuğlu'nun "Bireysel ve Aile İçi İlişkilerde İslam'ın Şiddet Karşıtlığı", aile bireylerinin üzerine düşen sorumlulukla ilgili Nuri Kahveci'nin "İslam'a Göre Aile bireylerinin sorumlulukları" gibi çalışmalar zikredilebilir. Bu çalışmalar genel olarak meseleleri ele alırken bu makale konuyu Hz. Muhammed'in sünnetiyle sınırlamış hem de bu çalışmalarda ele alınmayan konuları da incelemiştir. Bazı çalışmalarda meselenin dünyevi yönü işlenmiş konulara ne Kur'ân nede Hz. Muhammed'in sünneti yönünden yaklaşmıştır. Örneğin işsizlik, içki veya madde bağımlılığı gibi konular buna örnek olarak verilebilir. Bu çalışma bu problemler'e Hz. Peygamber'in sünnetinden çözüm önerilerini ortaya koymayı hedeflemektedir. Konu çok geniş olduğu için rivayetler Kütüb-i Sitte adlı kitap kaynak olarak kullanılmıştır. Çalışmada konular kısa ve öz olarak yazılarak günümüzde boşanma sebeplerine çözüm yolları tespit edilmeye çalışılmıştır. Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindedir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır.

1. Hz. Peygamberin Eş Seçerken Önemli Kriterlere Vurgu Yapması

"Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindedir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır." (Özek vd. Ankara, 1993) denilerek eşler arasında sevgi ve merhamete dikkat çekilmiştir (Kur'ân-ı Kerim 30:21)

Eşler arasındaki sevgi ve merhametin uzun süreli devam etmesi eşler arasındaki uyumun öneminin büyük olduğu söylenebilir. Bu nedenle insanın hayatındaki en önemli kararlarından birisi kendisine huzur verecek iyi bir eş seçimi kararını vermesine bağlıdır denebilir. Aksi takdirde insanların birbirlerinin zehiri olarak birbirlerine maddi ve manevi olarak zarar verebilmektedirler. Hz. Muhammed evlilikte bu problemlerin yaşanmaması için eş seçerken bazı kriterlerin göz önünde bulundurulması gerektiğine dikkat çeker O'na göre eş seçerken dikkat edilmesi gereken şu dört özellik vardır: Güzellik, soy-sop, zenginlik, dindârlık. Bu özelliklerin tercih sebebi olduğunu ifade eden Hz. Peygamber doğru seçeneğin dindârlık olduğunu belirtmiştir. (Buhârî, 1992: “Nikâh” 15) Yani müslüman olan ve İslam'ın emir ve yasaklarına uygun olarak yaşayan, özellikle ahlakî ilkeleri hayatında uygulayan kişilerle yapılan evliliklerin tercih sebebi olmasını belirtir.

Bu nedenle özellikle gençlerin evlilik öncesi evlilik konusunda bilinçlendirilmesi gerekir. En azından kişinin kendisini tanıyacak evlilikten ne beklediğini bilecek bu konuda uzman ve donanımlı kişiler tarafından bir dizi seminerden geçmesi, evlilik hayatında ortaya çıkabilecek problemlerin çözümünde kişileri daha donanımlı hale getirebilir. Bu konuda yazılan kitapları okuyarak bilinçli bir evlilik yapması ileride meydana gelebilecek birçok problemi engelleyebilecektir.

2. Hz. Peygamberin Eşlerin İyi ve Kötü Günde Birbirlerini Desteklemelerini İfade Etmesi

Hz. Peygamber'in Hz. Hatice ile yirmi beş yıl evliliklerinin mutlu ve huzurlu devam etmesinin en önemli sebeplerinden birisi Hz. Hatice'nin onu bütün sıkıntılı ve zor günlerinde gösterdiği maddi- manevi destek olduğu söylenebilir. (Dülber, 2018: 274-283) Bu nedenle Hz. Hatice'nin ölümünden sonra sevgi ve saygıyla yâd etmesi üzerine Hz. Âişe'ye verdiği cevap Hz. Muhammed'le Hz. Hatice arasındaki ilişkiindeki sağlam temelin neye dayandığını ifade etmiştir. Hz. Peygamber “Allah bana ondan daha hayırlısını vermemiştir. Çünkü herkes benim peygamberliğimi inkâr ederken, o bana inandı. Herkes beni yalanlarken o beni tasdik etti. İnsanlar mallarını esirgerken, o malıyla bana destek oldu. Ayrıca Allah bana ondan çocuk da nasip etti. (Ahmed b. Hanbel, 1992: 6/ 117-118)

3. Eşlerin Birbirlerine Şiddet Uygulamamaları Gerektiğini İfade Etmesi

Kadına karşı şiddet fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddet olmak üzere dört kısımda incelenmektedir (Dülber, 2018: 274-283). Her türlü şiddetin yaygın olduğu özellikle kadına karşı fiziksel şiddetin yaygın olduğu bir toplumda Hz. Peygamber şiddete karşı toplumu uyarılmış ve bunun kötü bir davranış olduğunu belirtmiştir. “Hz. Âişe Hz. Peygamber'in ne bir hizmetçi ne de bir kadına asla vurmadığını ifade etmiştir.” (Ebû Dâvûd, 1992: “Edeb” 4785) Sahabeye eşlerine karşı iyi davranmalarını tavsiye ederek “Sizin en hayırlınız kadınlara en iyi davranandır.” (Tirmizî, 1992. “Rada” 11)

Kendisi hiçbir şekilde şiddete başvurmadığı gibi, eşlerinin döven sahabeyi de uyarmıştır. “Siz eşlerinizi köle döver gibi dövmekten hiç utanmıyor musunuz? Gündüz dövüp gece birlikte oluyorsunuz öyle mi?” (İbn Mâce, 1992: “Nikâh” 51) “Rubeyy binti Muavviz b. Afranın haber verdiği göre, Sabit b. Kays b. Şemmas karısını dövmüş ve kolunu kırmıştı. Karısı Cemile binti Abdullah b. Übeyy’in erkek kardeşi Rasulullah’a gelerek şikâyetinde bulundu. Allah Rasulu, Sabit’e haber göndererek çağırttı ve “ondan alman gereken şeyi (hul bedeli) al ve onu serbest bırak” buyurdu. Sabit “peki” diyerek kabul etti. Rasulullah kadına bir hayız süresi beklemesini ve sonra ailesinin yanına dönmesini emretti.” (Nesâi, 1992: “Talâk” 53) Hz. Peygamber şiddet karşısında fiili tepkisini ortaya koymuş “aile içinde olur böyle şeyler” veya “kol kırılır yen içinde kalır” dememiştir. (Ünal, 2018:203) Şiddete meyilli olanlarla evlenmemeleri konusunda bayanları uyarmıştır. Örneğin; Fatma binti Kays “...Rasulullah’a gelip Muaviye İbnu Ebi Sufyan ve Ebu Cehm’in benimle evlenmek istediklerini haber verdim. Ebu Cehm, sopasını omuzundan indirmez. Muaviye ise fakirdir. Sen Usame b. Zeyd ile evlen!” (Müslim, 1992: “Talâk” 36) dedi.

4. İçki, Kumar, Madde Bağımlılığı Gibi Ailenin Yıkılmasına Sebep Olabilecek Zararlı Alışkanlıklar Konusunda İnsanları Uyarması

İçki -kumar gibi kötü alışkanlıklar ailede kavga ve geçimsizliklerin ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. Aşırı içki kullanan insanlar eşlerine ve çocuklarına karşı şiddet gösterebilmektedir. Kumar oynayan kişi maddi kayıplara sebep olduğu için hem maddi hem manevi kayıplar evliliğin bitmesine sebep olabilmektedir. Bu nedenle Hz. Peygamber “içkinin bütün kötülüklerin anası olduğunu” (Nesâi, 1992: “Eşribe” 44) ifade eder. Yapılan araştırmalarda kötü alışkanlıkların boşanma da etkili olduğunu ortaya çıkarmaktadır. (Aybey, 2015: 114) Günümüzde özellikle internete bağımlı olup eşi ve çocuklarıyla ilgilenmeme, yaptığı herşeyi sosyal mecralarda eş ve çocuklarının rızası olmadan paylaşmak gibi kötü alışkanlıklar da boşanmaya yol açabilen kötü alışkanlıklar içerisinde zikredilebilir.

5. Evliliğin Yürütülmesi Konusunda Aile Fertlerinin Üzerlerine Düşen Görevleri Yapması

Hayatın her alanında olduğu gibi toplumun en küçük birimi olan ailenin de kendi görevini yerine getirebilmesi için ailedeki bireylerin üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi gerekir. Kur’ân-ı Kerim’de de bu husus “...Erkeklerin kadınlara karşı sorumlulukları olduğu gibi kadınların da erkeklere karşı sorumlulukları vardır...” (el-Bakara 2/ 228) denilerek ifade edilmiştir. Bu konuda eşler varsa çocuklar üzerlerine düşen görevi yerine getirmek için ellerinden gelen gayreti yapmalı bu görevleri sadece bir kişinin üzerine bırakmamalıdır. Bu sorumluluklardan birkaçı şu şekilde sıralanabilir: Evlilik birliğinin sağlanması, bağlılık, dayanışma, güven, çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi, aileyi ilgilendiren konularda istişare etmek, geçimi sağlamak için çalışmak... (Kahveci, 2017: 54-85) Bir kişi, Hz. Aişe’ye Resulullah’ın evdeki işlerinden sordu. “Hz. Aişe O’nun bizzat ev işleriyle meşgul olduğunu söyledi.

O, elbiseleri yamar, evi süpürür, keçileri sağır, çarşıdan alışveriş yapar, ayakkabılarını ve delik su kırbalarını tamir ederdi, develeri bağlar ve yemlerini verirdi, hizmetçilerle birlikte hamur yoğururdu” diyerek ev işlerinde Hz. Peygamber’in eşlerinde sorumluluk aldığını belirtmiştir. (Buhârî, 1992: “Ezân” 44)

“Aile içerisinde bulunan fertler belli bir statüye sahiptir. Her fert içinde bulunduğu statüye uygun bir rolü icra etmekle yükümlüdür. Aksi takdirde aile üyeleri arasında bir çatışmanın doğması kaçınılmaz olacaktır.” (Akyüz, 1991: 234) Günümüz de bu sorumluluklar hakkında gençlerin bilgisi olmadığı için bu sorumlulukları yerine getirme konusunda problemler yaşanabilmektedir. Bu nedenle evlenmeden önce gençlere bu sorumlulukları yerine getirme konusunda eğitim verilmesi gerekmektedir. Aile okulu olarak veya herhangi bir adla açılacak seminerin alınması zorunlu hale getirilmelidir.

6. Eşlerin Evlendikten Sonra da Sevgiye Kuvvetlendirici ve Devam Ettirici Tavrı ve Hareketler Yapmaya Özen Göstermesi

Evlilik öncesi birbirlerine son derece her konuda son derece itina gösteren taraflar bu özen ve itina evlendikten sonra da devam ettirmedikleri takdirde eşler arasında iletişim hataları küçük küçük başlayarak daha sonra bu şiddetli geçimsizliklere dönüşebilmektedir. “İman edip de iyi davranışlarda bulunanlara gelince, onlar için çok merhametli olan Allah, (gönüllerde) bir sevgi yaratacaktır” (Kur’ân-I Kerim 19: 96). Buradaki salih amel; eşlerin her konuda birbirlerine değer vermesi, yararlı güzel, dinlendirici, eğlendirici, onurlandırıcı vb. İletişimi sağlayan ameller işlemeleri olarak yorumlanabilir. “Evlilik öncesi gençlerin ilgisi hep birbirlerine yöneliktir ve birbirlerini memnun etmeye çalışırlar. Evlendikten sonra ise şahsi öncelikler ön plana çıkar.” (Tarhan, 2017, 52) Özellikle günümüzde gençlerin evlilik öncesi birbirlerine yaptıkları güzel hal ve hareketler evlilikten sonra devam etmemekte kadın evde çalışan ve sorumluluk yüklenen bir varlık olarak görülmektedir. Bu da kadının evlilikten beklentilerini karşılamamakta psikolojik olarak üzülmeye ve mutsuzluğuna sebep olmaktadır. Kadının bu mutsuzluğu ev ortamına yansımakta eş ve çocuklar arasında iletişim bozularak kavgalara zemin hazırlamaktadır. Bu problemler arttığında evlilik tehlikeye girmekte bu durum boşanmayla sonuçlanabilmektedir. Hz. Peygamber eşlerine karşı ilgi ve alakayı gösterebilmiştir. Hz. Peygamber, bir abayı devesinin hörgücü üzerine, kendi ve arka tarafına Safiye için dolayıp, devesinin yanına oturmuş, akabinde dizini koymuş, Safiye de kendi ayağını Hz. Peygamberin dizi üzerine koyarak deveye binmiştir. Bu gerçekten çok ince bir davranıştır. Eşine deveye binmesi için yardım eden Hz. Peygamber deve üzerinde uyuklamaya başlayan Hz. Safiye’yi okşamış, bir taraftan da adını söyleyerek eşini uyanık tutmaya çalışmıştır. (Müslim, 1992: “Zühd” 74) Hz. Âişe ile yarışmış eşlerinin ağızlarına koyduğu lokmada bile sadaka ecri kazanabileceklerini ifade etmiştir. (Ebû Dâvûd, 1992: “Nikâh” 43) Eşlerin birbiriyle vakit geçirmesini tavsiye eden Hz. Peygamber “Kişinin atını eğitmesi, hanımıyla hoşça vakit geçirmesi ve yayı ile ok atması boş işlerden değildir.” diyerek bu vakitlerin boşa harcanmış vakitler olmadığını vurgulamıştır. ((Ebû Dâvûd, 1992: “Cihâd” 23)

7. Eşlerin Birbirlerine Karşı Sabırlı Olmaları Gerektiğini İfade Etmesi

Evliliklerde eşler her zaman işler yolunda gitmeyebilir. Eşlerden biri veya her ikisi hata yapabilir. Bazen eşler kendilerini ve eşlerinin de insan olduğunu unutabilmektedir. Bu da eşler arasında geçimsizlik sebebi olabilmektedir. Hz. Peygamber'in hayatında da eşleri arasında problem olduğu zamanlar olmuştur. Hz. Peygamber eşlerinin bu tarz hareketlerine karşı sabırlı ve olgun tavırlar göstermiştir. Örneğin; “Hz. Peygamber, Hz. Âişe'nin yanında iken müminlerin annelerinden biri, bir tabak yemek gönderdi. Hz. Âişe, tabağı getiren hizmetçinin eline vurdu, tabak düşüp yarıldı. Hz. Peygamber, yarılan parçaları bir yere topladı. Sonra içinde bulunan yemeği yine onun içine toplamaya başladı. Bunu yaparken de hazır bulunanlara “Anneniz kıskandı.” buyuruyordu. Sonra Hz. Peygamber o hizmetçiyi, Hz. Âişe sağlam bir tabak getirinceye kadar alıkoydu, sağlam tabağı hizmetçiye teslim etti. Kırık tabağı da Hz. Âişe'ye bıraktı. “Ananız kıskandı.” (Buhârî,1992: “Nikâh”107) diyerek kıskanç bir kadının kıskançlık duygusuyla yaptığı hatadan sorumlu tutulamayacağını zira böyle bir duygu yoğunluğuyla kadının mantığıyla hareket edemeyeceği için bu küçük hatasını müsamaha ile karşılamıştır. Aynı zamanda iki eşi arasında kalabileceği bir durumu, kendi lehine çevirmeyi de başardığı görülmektedir. Hz. Peygamber “Mümin, mümin hanımına karşı kötü duygular beslemesin; çünkü onun bazı huylarından hoşlanmasa da diğer huylarından hoşlanabilir.” (Müslim, 1992: “Rada ” 61) buyurarak eşlerin birbirine karşı hoşgörülü olmalarını ve kötü davranışını değiştirebilecek bir süre vererek sabırlı olmalarını tavsiye etmiştir.

8. Aile’de Karşılaşılan Problemlerde Eşler Birbirleriyle İstişare ile Konuyu Çözmesi

İnsanlar yaşarken çeşitli sorun ve problemlerle karşılaşabilirler. Bu konularda kadının da görüşü alınmalıdır. Hz. Peygamber her konuda eşleriyle istişare yapar ve onların görüşlerini alırdı. Hz. Peygamber’e atfedilen “Kadınlara danışın ama onların görüşlerinin tam tersini yapın” (Aclûnî, 1352: 2/3) gibi sözler hiç bir şekilde onun sünnetinde yer bulmamıştır. “Meselâ Hudeybiye Antlaşması’nda Mekkeliler’e büyük tavizler verildiğini düşünen Müslümanlar üzüntü içinde iken Resûlullah onlara kurbanlarını Hudeybiye’de kesmelerini emrettiği ve bunu üç defa tekrarladığı halde hiç tepki vermediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber, Ümmü Seleme’nin yanına giderek üzüntüsünü dile getirdi. Ümmü Seleme dışarı çıkıp kurbanını kesmesini ve kendisini tıraş ettirmesini, ardından ashabının da bu davranışlarını izleyeceğini söyledi. Hz. Peygamber onun tavsiyesini uyguladı ve gerçekten dediği gibi oldu”. (Kandemir, 2012. 328) İlk vahiy geldiğinde gördüklerinden korkan Hz. Peygamber olayı Hz. Hatice’ye anlatmıştır. Hz. Hatice’nin onu teskin ve teselli etmiştir. (Buhârî, 1992: “Bed’ül-Vahy” 1) Kur’ân-ı Kerim’de de süt emme müddeti iki yıl olarak tespit edildikten sonra “Ana-baba aralarında istişare ederek ve anlaşarak (daha önce) süttten kesmek isterlerse ikisine de sorumluluk yoktur.” (el-Bakara 2/233) ifadesinden de anlaşılacağı üzere eşlerin karşılaştığı problemler de birbirleriyle istişare ederek problemlere çözüm getirebilecekleri anlaşılmaktadır.

9. Eşlerin Birbirlerinin Yakın Çevresine Karşı Saygılı ve Şefkatli Olması

Evliliği sürdürülebilir olmasını sağlayan güven, sadakat, sevgi, dayanışma gibi değerlerin yanında eşlerin hem kendi kendilerine hem de yakın çevrelerine karşı saygılı davranması çok önemlidir. Kişi anne ve babasını eleştirse bile bir başkası tarafından anne ve babasının rencide edilmesini ve aşağılanmasını hoş görmez. Büyüklerinde bazen hataları olabilir. Bunu nezaket ve saygı çerçevesinde kırmadan yapabilmek eşlerin mutsuz ve üzülmelerini engeller. Hz. Peygamber “Büyüklerine saygılı küçüklerine şefkatli olmayan bizden değildir.” (Ebû Dâvûd, 1992: “Edeb” 58) buyurarak bu konunun önemine işaret eder. Başka bir rivayette Hz. Peygamber “Bir kimsenin anne ve babasını aşağılaması ve sövmesi büyük günahlardandır.” buyurunca sahabe anlamamış kişi bunu kendi anne-babasına nasıl yapabilir? diye sorunca Hz. Peygamber “O başkasının babasına yakıştırmada bulunur, o da onun babasına aynı şekilde cevap verir” (Tirmizî, 1992: “Birr” 4) diyerek kişilerin birbirlerinin yakın çevrelerine neden iyi davranmaları gerektiğini özlü bir şekilde açıklamaktadır. Zaten ilk başta ele alınan eşleri seçerken dikkat edilmesi gereken durumlardan eşlerin ahlaklı olması bu konuda da konunun önemini açıklamaktadır.

10. Eşlerin Birbirine Güvenmeli ve Sâdık Olması

Güven ve sâdakât evliliğin devam etmesini sağlayan en önemli değerlerdir. Eşler nikâh bağıyla bu değerlere sâdık olacaklarına dair birbirlerine söz verirler. Hz. Peygamber daha Peygamber olmadan bile kendisine *el-emin* sıfatı verilmişti. Peygamber’in insanları eğitirken en çok üzerinde durduğu şey Allah’ın onları her yer ve her zamanda gördüğü bu nedenle davranışlarını ona göre ayarlaması gerektiği konusudur. Bu nedenle kendisi çevresindekiler “utanmazsan dilediğini yap” (Buhârî, “Edeb”, 54) derken bu sözünü Allah’tan utanmazsan dilediğini yap diyerek kişinin her an ve her yerde Allah’a karşı sorumluluğunu hatırlatmaktadır. Kişilerin takva üzere hayatlarını idame ettirirken bu sorumluluğu ailevi ilişkilerinde de sergilemesi aile içindeki huzuru arttıracaktır. Eşlerin etrafın yanlış anlayabileceği tavır ve tutumlardan da sakınması gerekir. Hz. Peygamber bile bu duruma dikkat etmiştir. Kendisini i’tikafta iken ziyarete gelen eşi Safiyye’yi vakit geç olunca eve bırakmak için akşam karanlığında yolda iken yanlarından geçen iki adama yanındaki eşim Safiyye’dir açıklamasında bulundu. Onlar “Biz senin hakkında kötü bir şey düşünür müyüz” dediklerinde “Şeytan insanın damarlarında kan gibi dolaşır. Kalplerinize sizi şüphelendirecek kötü bir şey atmasından korktum” demiştir. (Buhârî, “i’tikaf”, 8; İbn Mâce, “Sıyâm”, 65) İslam’da eşlerin birbirini açıkça aldatması ve evlilik dışı ilişkilerde bulunması ise zina olarak değerlendirilmiştir. Bu tür durumlar kesinlikle yasaklanmış ve zina yapanlara ağır cezai uygulamalar getirilmiştir. Kur’ân-ı Kerim 24: 2) Kur’ân-ı Kerim’de “(Rasulüm) Mü’min erkeklere söyle; gözlerini (haramdan) sakınsınlar ve ırzlarını korunsunlar; bu kendileri için daha temiz bir davranıştır. Kesinlikle Allah ne yaparlarsa haberdardır! Mü’min kadınlara da söyle; gözlerini (harama bakmaktan) sakınsınlar, ırzlarını korusunlar ...” (en-Nur 24/30-31) Önemli olan eşlerin birbirini sevmesi ve saygı duymasındır. Eğer eşler arasında sevgi kalmamış ve bu sevgi gayri meşru ilişkilerde aranmaya başlanmışsa yanlış tutum ve davranışlar içine girmeden evliliği sonlandırmak her iki taraf içinde en iyi çözüm olacaktır.

11. Eşlerin İçinden Çıkamadıkları Durumlarda Güvendidikleri Arabulucu Kişilerin Yardım Alması

Kur'ân-ı Kerim'de "Eğer (evli) bir çiftin aralarının açılmasından korkarsanız, erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden de bir hakem gönderin. Eğer iki tarafta barışmayı isterlerse, Allah onları uzlaştırır. Şüphesiz, Allah her şeyi bilendir ve her şeyden haberdardır." (en-Nisâ 4/35) Hz. Peygamber çevresindeki Müslümanların evliliklerinde meydana gelen huzursuzlukları gidermek için bazen arabuluculuk yapmıştı. Örneğin: Bir gün kızı Hz. Fâtıma'nın evine gittiğinde Hz. Ali'yi evde göremeyince onun nerede olduğunu sorar, Hz. Fâtıma tartıştıklarını ve damadının evden çıkıp gittiğini söyler. Hz. Peygamber Hz. Ali'nin nerede olduğunu soruşturur mescitte olduğunu öğrenince onun yanına gider. Hz. Ali'yi dalgın ve dağınık bir şekilde mescitte toprağın üzerinde yatıyorken bulur. Elleriyle üzerindeki toprağı silkelerken "kalk ey toprağın babası" diyerek onu sakinleştirir. Onu alıp eve götürerek eşleri barıştırır. (Müslim, 1992: "Fedâilü's-Sahâbe" 38) Başka bir sefer eşini Hz. Peygamber'e şikâyet ederek soru soran Hind bint Utbe'ye cevap vermiş ve problemi gidermiştir. Hind bint Utbe'nin ifadesine göre eşi Ebû Süfyân cimridir aynı zamanda kendisinin ve çocuklarının maddi ihtiyaçlarını karşılamada eksik kalmaktadır. Hz. Peygamber'e eşi Ebû Süfyân'nın haberi olmadan malından alıp kendisi ve çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak için harcama yapıp yapamayacağını sormuştur. Hz. Peygamber'in Hind'e "*Sen de çocukların da, eşinin malından kendinize yetecek kadarını güzel bir şekilde (aşırıya kaçmadan ma'rûf ölçüde) alabilirsiniz.* (Buhârî, 1992: "Büyü" 95; Müslim, 1992: "Akziye" 7-9) Bazen problem çözüp, eşleri barıştırmak kolay iken bazen problem biraz daha komplike ve uzmanlık isteyen bir durumda olabilir. Bu durumlar da eşler daha uzman aile terapistlerinden veya psikologlardan yardım almaktan çekinmemelidirler. Hz. Peygamber'in eşler arası problemlerde aracılık yaparken izlediği yolu şöyle sıralamak mümkündür: "Rasûl-i Ekrem olaylara ve yaşanan problemlere çözüm odaklı, sonuç alıcı, yapıcı ve adaletle yaklaşmış, eşler arasında müdahil olduğu her olaya bir peygamber olarak rehber, bazen arabulucu, bazen de hakem olmuştur. Hz. Peygamber yaşadıkları problemlerden dolayı eşlerini şikâyet eden, sorununa çare arayan ve ondan arabulucu olmasını isteyen herkesi dinlemiş, hiçbir probleme kayıtsız kalmamıştır. Şayet problem ikili ilişkilerden kaynaklanıyorsa her iki tarafın da görüşüne başvurmuş ve buna göre çözüm önerilerinde bulunmuştur. Sorunun kadın veya erkek kaynaklı olması kararlarını etkilememiş, eşler arasında adaletle hüküm vermek adına sorunun kaynağını araştırmıştır. Kişileri bulunduğu durum ve şartlara göre değerlendirmiştir. Problemlerin büyümesine ve zararlı sonuçlar doğurmasına yol açmadan aile düzen ve huzurunun temin ve idamesini sağlayacak bir tutum sergilemiştir" (Hacıoğlu-Demirci, 2022: 122-1239).

12. Her Şey Denendikten Sonra Olmuyorsa Boşanmanın da Bir Seçenek Olması

Kadın ile erkek biz bilinciyle evliliğin “sukûnet, meved-det ve rahmet” (Rûm 30/21) hikmetini oluşabilmesinde tevhidî hikmetleri gönülden kabul edip yaşamazlar aksine evlilik birlikteliğini şiddet, tefrika, şirk ve hastalık ve haksızlıkları içeren zulme dönüştürdükleri takdirde “talâk”, belirli süreçleri ile gerçekleşen tevhidî bir çözüm ilkesidir. Talâk süreçleri de şu şekilde sıralanabilir;

1-Nasihah, anlayacağı dilde kalbi yumuşatan uslupla öğüt.

2-Cinsel terbiye; yatakların ayrılması.

3-Kadın ve kocanın belli bir süre ayrılmaları darb-ı mesel örnek ve empatiyle sulh yapabilmeleri (Nisâ 4/34).

4-Kadın ve erkeğin temsilcisi “hakem” tayini (Nisâ 4/35). (Âile’de Tевhidî Hikmetler, s.17)

Nitekim Hz. Peygamber kendisine arabuluculuk amacıyla gelen Berire ve Muğis’in evliliklerinde Hz. Peygamber bile eşler arasını yapmak istese bile Berire bunu istemeyince boşanma gerçekleşmiştir. (Ebû Dâvûd, 1992: “Talâk” 19)

SONUÇ

Allah’ın sevmediği helal olarak belirtilen boşanmaların çoğaldığı günümüzde Hz. Peygamber’in hayatından çeşitli örnekleri içeren evliliği mutlu ve huzurlu bir şekilde yürütebilmenin kuralları tespit edilmeye çalışılmıştır. Hz. Peygamber’in eş seçerken önemli kriterlere vurgu yapması, eşlerin iyi ve kötü günde birbirlerini desteklemelerini ifade etmesi, eşlerin birbirlerine hiçbir şiddeti uygulamamaları gerektiğini ifade etmesi, içki, kumar, madde bağımlılığı gibi ailenin yıkılmasına sebep olabilecek zararlı alışkanlıklar konusunda insanları uyarması, evliliğin yürütülmesi konusunda aile fertleri üzerlerine düşen görevler olduğunu belirtmesi, eşler evlendikten sonra da sevgiye kuvvetlendirici ve devam ettirici tavır ve hareketler yapmaya özen göstermelerini ifade etmesi, eşlerin birbirlerine karşı sabırlı olmaları gerektiğini ifade etmesi, karşılaşılan problemlerde kadının da görüşü alınmasının gerekliliği, eşler içinden çıkamadıkları durumlarda güvendikleri arabulucu kişilerin yardım alabilmeleri, eşler birbirlerinin yakın çevresine karşı saygılı olabilmelidirler gibi genel kaideler örneklerle açıklanmıştır. Her iki tarafın da elinden gelen yapıldıktan sonra geçimsizlik devam ediyor, eşler arasında mutsuzluk ve huzursuzluk varsa birbirlerinin hayatlarını cehennem gibi azaplara çevirmeden İslam’ın belirlediği kurallar çerçevesinde boşanmanın da boşanmanın da bir seçenek olduğunun bilinmesi gerektiği fikri ortaya çıkmıştır. Ayrıca toplumu temelini oluşturan aileyi kurarken ve sonrası ile ilgili dikkat edilmesi gereken konular konusunda toplum fertlerinin bilinçlendirilmesi hatta bu konularda yaş, kültür ve konumlarına uygun bir şekilde eğitim süreçlerinin düzenlenmesi boşanmaya giden olumsuz halleri engelleyici tedbirler açısından önem arz ettiği belirlenmiştir.

KAYNAKÇA

- Aclûnî, İsmail b. Muhammed. (1352). Keşfü'l-Hafâ ve Müzîlü'l-İlbâs, Beyrut.
- Ahmed b. Hanbel, Ebû ' Abdullâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî. (1992). el-Musned nşr. Heyet. 6 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Akyüz, Hüseyin. (1991). Eğitim Sosyolojisinin Temel Kavram ve Alanları Üzerine Bir Araştırma, MEB Yay., İstanbul.
- Aybey, Salih, "Aile ve Dini Rehberlik Bürolarına Gelen Sorular Işığında Kadınların Boşanma Nedenleri (Ege Bölgesi Örneği)", Pamukkale İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2/4 (Eylül, 2015), 104-126.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhâmmmed b. İsmâ'îl. (1992). el-Câmiu's-Sahîh, 8 Cilt, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Ebu Dâvûd Süleymân b. Eş'as b. İshâk es-Sicistânî. (1992). es-Sunen, 5 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Dülber, Hatice. (2023). Peygamberimizin Ailesinde Kadınlar, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2023, s. 53-73.
- Dülber, Hatice. "Şiddetin Karşısında Hz. Peygamber", Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 5/6 (Haziran, 2018), 264-285.
- Hacıoğlu, Nejla -Demirci Bedirhan. (2022). "Eşler Arası Problemlerde Hz. Peygamber'in Sahâbeye Rehberliği", Kalemname, 7/13 (Haziran 2022), 106-124.
- İbn Mâce, Ebû Abdilâh Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvîn. (1992). (1992). es-Sunen, 2 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları.1992.
- Kahveci, Nuri. (2017) İslam'a Göre Aile bireylerinin sorumlulukları, İstanbul: Hikmetevi Yayınları.
- Kandemir, Yaşar. (2012)." Ümmü Seleme", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 42/328-330, İstanbul: TDV Yayınları.
- Kur'an-ı Kerim Meali, (2009). Elmalılı M. Hamdi Yazır. Sadeleştiren, A. Cevad Karaman. Ankara: Kervan Yayınları.
- Müslim, Ebû'l-Hüseyin Müslim b. el-Haccâc b. El-Kuşeyrî. (1992). el-Câmiu's-Sahih, 6 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Nesâî, Ebû Abdirrahmân b. Şuayb b. Alî. (1992). es-Sunen, 8 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Özek, A vd. (1993) Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Ünal, İ. Hakkı. (2018). 40 Hadis Yorum, Diyanet İşleri Başkanlık Yayınları, Ankara.
- Tarhan, Nevzat. (2017). Mutlu Evlilik Psikolojisi, İstanbul: Timaş Yayınlar.
- Tirmizî, Ebu İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre. (1992). es-Sunen. 6 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Tuğlu, Nuri. (2016). Bireysel ve Aile İçi İlişkilerde İslam'ın Şiddet Karşıtlığı, Rağbet Yayınları İstanbul. 2016, s.82-87.